

Blessing for Generations

1. בראשית פרק מ"ח פסוקים ח-ט

"וַיֵּצֵא יִשְׂרָאֵל אֶת־בְּנֵי יוֹסֵף וַיֹּאמֶר מִי־אֱלֹהִים: וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־אֲבִיו בְּנֵי הֵם אֲשֶׁר־נָתַרְלִי אֱלֹהִים בְּזֶה וַיֹּאמֶר קְחֶם־נָא אֵלַי וְאֲבָרְכֶם"

2. בראשית רבה פרק ו' פסוק ד'

"וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל אֶת יְמִינוֹ וַיִּשֶׁתַּעַל עַל רֹאשׁ אֶפְרַיִם וְהוּא הִצְעִיר, אָמַר רַבִּי חוּנְיָא וְכִי מִן הַתּוֹלְדוֹת אִין אָנוּ יוֹדְעִים שְׁהוּא הִצְעִיר, אֲלֵא מַה הוּא הִצְעִיר, שְׁהָיָה מִצְעִיר אֶת עֶסְקֵינוּ. מַה זָכָה, זָכָה לְבִכּוּרָה."

3. רש"י:

"שְׁרָאָה לְגַדְעוֹן עוֹמֵד מִמְּנֶשֶׁה. וְאוּלָם אָחִיו הִקְטֹן יְגַדֵּל, זֶה יְהוֹשֻׁעַ שְׁעָמַד מֵאֶפְרַיִם."

4. חזקוני בראשית פרק מ"ח פסוקים ח-ט

"שָׁמֵן הַדִּין הִיָּה לוֹ לְהַפּוֹךְ הַבְּנִים". כְּלוּמָר: עֵצָם שִׁיכּוֹל הַיְדִים מַעֲיֵד עַל חִכְמַתּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, אוּלָם, יֵשׁ לְשֵׁאוֹל מִדּוּעַ אִם כֵּן לֹא הִפְךָ אֶת מִיקוּמָם שֶׁל מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם? וְהַתְּשׁוּבָה עַל כֵּךְ הִיא: "וְהוּא עָשָׂה הַהִשְׁכָּל וְהַחֲכָמָה בִּידֵיו שֶׁלֹּא רָצָה לְבִיִּישׁ מְנַשֶּׁה כִּי הוּא הִיָּה הַבְּכוֹר וְצָרִיךְ לְחֻלּוֹק לוֹ כְּבוֹד קִצְתָּ".

5. ספורנו שם

"שכל את ידיו השכיל והבין במשוש ידיו בלא ראות".

6. הנצי"ב

שכל את ידיו כי מנשה הבכור - הוא מיותר, שהרי ידענו מענין הפרשה כי מנשה הבכור. אבל יש בזה עומק וכוונה, דבאמת לא היה ליעקב לשכל את ידיו, אלא להפוך את מעמד הבנים. אבל באשר "מנשה הבכור" משום הכי היה מכוון שיעמוד מנשה לרגל הימני של יעקב ואפרים לרגל השמאלי, ורק את ידיו שיכל שיהיו להיפך.

וטעמו של דבר, שאע"ג שהקדים יעקב את אפרים לפני מנשה ומשום הכי היה במדבר ראש הדגל, מכל מקום בפקודים דפרשת פינחס היה להיפך, ולא עוד אלא בפקודי דפרשת במדבר כתוב בכל הדגלים "והחונים עליו" משא"כ במנשה כתיב "ועליו מטה מנשה". כל זה בא ללמדנו שלא היה אפרים קודם למנשה אלא בענינים רוחניים מה שלמעלה מהליכות עולם הטבע, אבל בהליכות עולם היה מנשה קודם וגדול מאפרים. משום הכי במנין הראשון בהר חורב שהיתה שכינת עולם על ראשם וכל ההנהגה היתה למעלה מהטבע, היה אפרים קודם, אבל בפקודי דערבות מואב בכניסתם לארץ שהיו כמעט בהליכות הטבע כמבואר להלן ובספר במדבר ודברים, משום הכי היה מנשה קודם. ועיינו מה שכתבתי בספר במדבר (ב, כ) בשינוי "ועליו מטה מנשה". וזה הגיע, משום דבהליכות הטבע מעלת הבכורה מסוגלת הרבה, כמו שכתבתי לעיל (כז, יט).

והנה היד משמשת את הראש והדעת, והרגל משמשת הליכות הגוף לפי טבעו, ומשום הכי אמרו חז"ל במליצתם (עירובין ע, ב) 'ברא כרעא דאבוה', פירוש, הרגל טבע אביו, שמהלך מעצמו בלי מחשבה ושכל. משום הכי רצה יעקב אשר מנשה יעמוד לרגלו הימנית, ושיכל את ידיו להיות אפרים רק לידו הימנית. ועוד עיין בסמוך פסוק כ'. וזהו שפירש הכתוב הטעם "כי מנשה הבכור".

7. מדרש תנחומא פרשת נש פרק כ"ט פסוק א'

"ביום השמיני נשיא לבני מנשה. ולמדנו רבנו, נר חנכה שהותיר בה שמו ביום ראשון, מהו להדליק בה בשני. כן שנו רבותינו, נר חנכה שהותיר בה שמו ביום ראשון, מוסיף עליו כל שהוא ומדליקו ביום שני. ואם הותיר ביום שני, מוסיף עליו ביום השלישי ומדליקו. וכן בשאר הימים. אבל הותיר ביום שמיני, עושה לו מדורה בפני עצמו. למה, כיון שהקצה למצוה, אסור להשתמש ממנו. לא יאמר אדם, איני מקים מצות זקנים הואיל ואינן מן התורה. אמר להם הקדוש ברוך הוא, בני, איז אתם רשאים לומר כן. אלא כל מה שגוזרים עליכם, תהיו מקימיו, שנאמר: ועשית על פי התורה אשר יורוך (דברים יז, יא). למה, שאף על דבריהם אני מסכים, שנאמר: ותגזר אמר ויקום לה (איוב כב, כח). תדע לה, שהרי יעקב בשעה שברך מנשה ואפרים, מה כתיב שם, וישם את אפרים לפני מנשה (בראשית מח, כ), עשה הקטן קדם לגדול. וקיים הקדוש ברוך הוא גזרתו. אימתי, בקרבנות הנשיאים שהקריב שבט אפרים תחלה, שנאמר: ביום השביעי נשיא לבני אפרים, ואחר כך מנשה. מנין, ממה שקראו בענין ביום השמיני נשיא לבני מנשה".

8. בראשית פרק מ"ח פסוק כ'

ויברכם ביום ההוא לאמור בך יברך ישראל לאמר ישמך אלהים כאפרים וכמנשה וישם את אפרים לפני מנשה:

9. רבינו בחיי

בר יברך ישראל - ליוסף ידבר, כי בזרעך יברך עם ישראל ויאמר למתברך ישימך אלהים כאפרים וכמנשה. וישם את אפרים לפני מנשה - שהקדימו למנשה בכל ברכותיו, ואע"פ שהיה הצעיר עשה כן לפי שראה מעלתו גדולה על הבכור, וכן פירשו המפרשים.

ויתכן לפרש לפני מנשה לפניו ממש, ואין הכונה למעלת אפרים להיותו קודם לו אלא למעלת מנשה האח הגדול, והוא כלשון (בראשית מ"ד: י"ד) ויפלו לפניו ארצה. והכונה בזה ליעקב ללמדו מוסר ודרך ארץ, ושינהוג כבוד במנשה אחיו הגדול כאדם שהוא משים את חבריו בפני הגדול ממנו להיותו משועבד לו ונמשך אחר עצתו. ולפי שהיה עתיד אפרים הצעיר להיות לו יתרון ומעלה על הבכור הוצרך הזקן לשומו עתה לפני מנשה להזהירו על כבודו ושלא יתגאה עליו למעלתו הגדולה, וכמו שאמרו רז"ל וא"ו יתרה לרבות אחיך הגדול.

10. רש"ר הירש

ביום ההוא - ביום ההוא נאמרה בפעם הראשונה, הברכה אשר השתמרה עד היום הזה על שפתותיהם של כל ההורים היהודיים, כשהם מברכים את בניהם. מכאן באה ההכרזה המרגשת והמודגשת: "ויברכם ביום ההוא לאמור".
בך יברך וגו' - בניך יתברכו במידה כה מרובה עד שכאשר ירצו האבות בישראל לברך את בניהם, הם יראו אותה כברכה הנעלה ביותר: "ישימך אלקים כאפרים ומנשה".